

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2004 vp

Valtioneuvoston selvitys komission kolmannesta koheesioraportista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 25 päivänä helmikuuta 2004 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen komission kolmannesta koheesioraportista (E 13/2004 vp) hallintovaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- aluekehitysjohtaja Mårten Johansson ja neuvotteleva virkamies Leif Ehrstén, sisäasiainministeriö
- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö
- yksikön päällikkö Keijo Sahrman, Suomen Kuntaliitto.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Euroopan komission kolmas kertomus taloudellisesta ja sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta, ns. koheesioraportti, julkaistiin 18.2.2004. Se sisältää esityksen Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikkauudistuksen päälinjoista kaudelle 2007—2013. Esityksen lähtökohtana on EU:n alue- ja rakennepolitiikan uudistaminen vastamaan unionin keskeisimpiin haasteisiin, itälaajentumisen onnistuneeseen toteuttamiseen sekä kestäväen talouskasvun tukemiseen.

EU:n alue- ja rakennepolitiikalla pyritään edistämään Lissabonin ja Göteborgin Eurooppa-neuvostojen strategioita. Uudessa alue- ja rakennepolitiikassa keskitytään kilpailukykyä ja kestävä kehitystä edistäviin toimenpiteisiin sekä taloudellisten ja sosiaalisten rakenteiden uudistamiseen. Tuen painopistettä siirretään entistä selvemmin kaikkein heikoimmin kehittyneisiin

maihin ja alueisiin, erityisesti uusiin jäsenmaihin. Tällä pyritään tehostamaan koheesipolitiikan päätavoitteen, alueellisten erojen vähentämisen, toteutumista.

Jatkossa EU:n alue- ja rakennepolitiikka keskittyy kolmeen painopisteeseen/tavoitteeseen: konvergenssi eli lähentyminen, joka käsittää nykyisen tavoite 1- ja koheesiorahastopolitiikan, alueellinen kilpailukyky ja työllisyys, joka käytännössä kattaa nykyiset tavoitteet 2 ja 3, sekä alueellinen yhteistyö, joka edistää rajat ylittävää ja alueiden välistä yhteistyötä sisältäen nykyisen Interreg-yhteisöaloitteen. Lisäksi ulkorajayhteistyötä sovitettaisiin yhteen uuden naapuruisinstrumentin avulla, joka toimisi ulkorajan molemmilla puolilla. Nykyiset Equal- ja Urban-yhteisöaloitteet sisällytettäisiin em. tavoiteohjelmiin. Nykyisin alue- ja rakennepolitiikkaan sisältyvät maaseutupoliittiset välineet sisällytet-

täisiin jatkossa luonnonvarojen hoito -pääluokkaan ja rahoitettaisiin yhdestä maaseutupoliittisesta rahoitusvälineestä, uudesta maaseudun kehittämisrahastosta.

Komissio esittää, että erityisongelmista kärsiville alueille suunnattaisiin niille räätälöityjä alue- ja rakennepoliittisia kehittämistoimia, jotka sisällytettäisiin tavoiteohjelmiin. Tällaisia erityisistä ongelmista kärsiviä alueita ovat rakenneongelmista kärsivät kaupunkialueet, syrjäiset merentakaiset alueet sekä epäedullisessa asemassa olevat saaristo-, vuoristo- ja unionin pohjoiset harvaan asutut alueet.

Komissio esittää, että alue- ja rakennepoliittikkaan kohdennettaisiin vuosina 2007—2013 336,3 miljardia euroa tai 0,46 % EU:n bruttokansantulosta ennen alue- ja rakennepoliittikapääluokasta tehtävää maaseutu- ja kalatalousvarojen siirtoa. Keskittämisperiaatteen mukaisesti kaikkein köyhimmille maille ja alueille kohdennettaisiin konvergenssitavoitteen kautta noin 78 prosenttia alue- ja rakennepoliittisista varoista. Alueellisen kilpailukyvn ja työllisyyden edistämisen tavoitteen osuus olisi noin 18 prosenttia ja alueellisen yhteistyön tavoitteen osuus noin 4 prosenttia varoista. Koheesiorahastovarojen osuus olisi 1/3 uusien jäsenmaiden alue- ja rakennepoliittisesta kokonaisrahoituksesta.

Komissio esittää alueellisille ohjelmille kolme pääteemaa: innovaatioiden ja tieto- ja osaamistalouden edistäminen, ympäristönsuojelu ja teknologiariskien ja luonnonkatastrofien ehkäisy sekä saavutettavuuden parantaminen ja talouden kannalta tärkeiden palveluiden kehittäminen.

Työllisyyden edistämiseen tähtävien ohjelmien lähtökohtana on täystyöllisyystavoitteen edistäminen, työn tuottavuuden ja laadun parantaminen sekä sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisy. Näiden ohjelmien tulee noudattaa Euroopan työllisyysstrategian ohjeistuksia ja suosituksia.

Lisäksi tuleva rakennerahastouudistus korostaa yhteisön strategisten painopisteiden sisällyttämistä kansallisiin ja alueellisiin ohjelmiin, hallinnon hajauttamisen edistämistä, ohjelmien vaikuttavuuden ja laadun parantamista sekä hallintomenettelyjen yksinkertaistamista.

Valtioneuvoston kanta

Suomen hallituksen kannanoton mukaan Suomi pitää komission esittämiä alue- ja rakennepoliittikkauudistuksen yleislinjauksia hyvänä lähtökohtana tuleville neuvotteluille. Suomi tukee komission esitystä pyrkiä sellaiseen tasapainoiseen ratkaisuun, joka ottaa huomioon nykyisten ja uusien jäsenmaiden alue- ja rakennekehityksen ongelmat ja tarpeet sekä kehittämisiongelmiin vakavuusasteen.

Tulevan alue- ja rakennepoliittikkauudistuksen tulee ottaa huomioon unionin haasteet kestäväen talouskasvun turvaamisesta ja laajenemisen onnistuneesta toteuttamisesta. Suomi kannattaa komission esitystä tuen keskittämistä ja korostaa Lissabonin ja Göteborgin Eurooppa-neuvostoissa vahvistettuja kilpailukyky- ja kestäväen kehityksen tavoitteita.

Euroopan työllisyysstrategian painopisteet on otettava huomioon EU:n alue- ja rakennepoliittikan sisällössä. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että politiikka on sisällöltään riittävän laaja-alaista, jotta se soveltuisi erityyppisten alueiden kilpailukyvn parantamiseen ja rakenneongelmien ratkaisuun. Alue- ja rakennepoliittikalla on täydennettävä muiden ohjelmien tavoitteita kasvun ja kilpailukyvn vahvistamiseksi. Pällekkäisyyksiä muiden ohjelmien kanssa on vältettävä.

Unionin laajentuminen merkitsee suurta taloudellista, sosiaalista ja poliittista haastetta. EU:n alue- ja rakennepoliittikalla tulee olla merkittävä rooli uusien jäsenmaiden integroitumisprosessissa. Suomi tukee komission esitystä siirtää alue- ja rakennepoliittikkarahoituksen painopistettä kaikkein köyhimmille alueille, mikä edistää koheesiotavoitteen saavuttamista.

Kestäväen talouskasvun turvaaminen ja unionin kilpailukyvn parantaminen edellyttävät myös nykyisissä jäsenmaissa alueellisiin ja rakenteellisiin ongelmiin puuttumista. Tämän vuoksi alue- ja rakennepoliittikkaan tulee varata riittävät resurssit. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi Suomi tukee lähtökohtaisesti komission esitystä, että alue- ja rakennepoliittikkaan osoitetaan resursseja suunnilleen 0,40 prosenttia EU:n bruttokansantulosta.

Suomi haluaa korostaa, että rakennerahastojen kautta annettavan tuen ja rakennepolitiikan tulee olla sopusoinnussa julkisen talouden vakautta ja kestävyyttä koskevien määräysten kanssa.

Suomi pitää hyvänä sitä, että komissio tunnustaa esityksessään unionin pohjoisten erittäin harvaan asuttujen alueiden pysyvät luonnonhaitat osana alueellista koheesipolitiikkaa. Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisongelmat ja -kohtelu on sisällytetty Suomen liittymissopimukseen, mikä ei kuitenkaan takaa pysyvää erityiskohtelua. Suomi etsii kestävästä rahoitusratkaisua ja pitää kynnyskysymyksenä, että Suomen pohjoiset ja itäiset alueet sisällytetään korkeimman aluetuen piiriin myös jatkossa. Näille alueille tulee jatkossa turvata nykymuotoiset mahdollisuudet myöntää alueellisia valtiontukia (muun muassa yritysten investointitukea ja alueellista kuljetustukea).

Suomi pitää komission esittämää uutta alueellisen kilpailukykyyn ja työllisyyden tavoitetta hyvänä lähtökohtana konvergenssitavoitteen ulkopuoliselle politiikalle. Uusi tavoite sisältää kaksi ohjelmaosiota, jotka toimivat yksi rahasto ohjelmaa kohti- periaatteella. Euroopan aluekehitysrahaston rahoittama ohjelma tähtää alueiden kilpailukykyyn parantamiseen. Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ohjelma tähtää Euroopan työllisyysstrategian horisontaalisten periaatteiden toteuttamiseen. Jatkossa jäsenvaltiot voivat itse vaikuttaa nykyistä enemmän siihen, miten tuki kohdennetaan alueellisesti ja temaattisesti. Tämä periaate on ollut myös Suomen tavoitteena. Suomi pitää tärkeänä, että alueellisia valtiontukia voidaan käyttää osana kilpailukyky- ja työllisyystavoitteen keinovalikoimaa.

Suomi suhtautuu myönteisesti komission esitykseen vahvistaa alueellisen yhteistyön roolia yhteisön politiikassa sekä kehittää ulkorajayhteistyötä ns. naapuruusinstrumentin avulla, Interreg-toteuttamisperiaatteita noudattaen.

Suomi tukee komission esitystä yksinkertaistaa maaseudun kehittämistoimien rahoitusjärjestelmää. Suomi korostaa, että maaseudun nopea rakennemuutos edellyttää unionilta tehostettuja toimia maatilatalouden kehittämiseksi, epäsuotuisten luonnonolosuhteiden kompensoimiseksi sekä maatilatalouden ulkopuolisen elinkeinotoiminnan edistämiseksi ja maaseudun palvelurakenteen kehittämiseksi. Maaseudun monialayrittäjyyttä ja uusien työpaikkojen syntymistä on tarpeen edistää aikaisempaa tehokkaammin.

Suomi suhtautuu periaatteessa myönteisesti komission yleislinjauksiin yksinkertaistaa rakennerahastojen hallintomenettelyjä ja selkeyttää komission, jäsenmaiden, alueiden ja paikallisyhteisöiden välistä työnjakoa. Toimeenpanojärjestelmän uudistamisessa lähtökohtana tulee olla läheisyysperiaatteen noudattaminen sekä ohjelmiin kohdistettujen voimavarojen mahdollisimman tehokas hyödyntäminen siten, että ohjelmien vaikuttavuus paranee. EU-varoja tulee käyttää siten, että ne täydentävät kansallisia varoja ja antavat todellista lisäarvoa. Lisäksi varojen väärinkäyttöihin kohdistuvien sanktiojärjestelmien kehittämiseen tulee kiinnittää aikaisempaa suurempaa huomiota.

Suomi haluaa keskustella erikseen solidaarisuusrahaston sisällyttämisestä koheesipolitiikan päälukuun.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomen kannanottoa kolmanteen koheesioraporttiin tarkennetaan yksityiskohtaisten esitysten osalta myöhemmin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtioneuvoston selvityksen ja asiantuntijakuumisen perusteella valiokunta toteaa, että Suomen kannanotot koheesioraporttiin ovat perus-

teltuja. Valiokunta tukee EU:n alue- ja rakennepolitiikan uudistamisessa hallituksen tavoitteita.

Tulevalla rakennerahastokaudella Euroopan unioni on suurten haasteiden edessä. EU:n laajentuminen kasvattaa merkittävästi unionin

alueellisia kehittyneisyseroja ja aluekehityksen ongelmien painopiste siirtyy kohti Itä-Eurooppaa. Euroopan talouskasvu on viime vuosina selvästi hidastunut ja useilla unionin alueilla työttömyys on ollut kasvussa. Yksi kehityspiirre on myös väestön vanheneminen. Samanlaisesti Eurooppa käy läpi teknologia- ja tietoyhteiskuntamurrosta. Hallituksen tavoin valiokunta katsoo, että tulevan alue- ja rakennepoliittikkauudistuksen tulee ottaa huomioon unionin haasteet kestävän talouskasvun turvaamisesta ja laajenemisen onnistuneesta toteuttamisesta. Tässä suhteessa Lissabonin ja Göteborgin Eurooppa-neuvostoissa asetetuilla kilpailukyky- ja kestävän kehityksen tavoitteilla sekä Euroopan työllisyysstrategialla on merkittävä rooli.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että unionin pohjoisten harvaan asuttujen alueiden olot tunnistetaan koheesioraportissa. Myös valiokunta pitää kynnyskysymyksenä, että Suomen pohjoiset ja itäiset alueet sisällytetään korkeimman aluetuen piiriin myös jatkossa, ja valiokunta tukee Suomen ponnisteluja kestävien ratkaisujen aikaansaamiseksi. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vesistöisyys lisää yhdyskuntarakenteen ylläpidolle ja elinkeinotoiminnalle aiheutuvia kustannuksia, minkä vuoksi valiokunta pitää perustellumpana laskea asukastiheys kokonaispinta-alan mukaan kuin maapinta-alan mukaan.

Helsingissä 16 päivänä maaliskuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Veijo Puhjo /vas
jäs. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
Nils-Anders Granvik /r
Lasse Hautala /kesk
Rakel Hiltunen /sd

Rajat ylittävän ja alueellisen yhteistyön edistäminen on Suomelle tärkeää ja sitä tulee jatkaa. Valiokunta korostaa tässä suhteessa uuden naapuruusinstrumentin merkitystä. Rajat ylittävän yhteistyön ja naapuruusinstrumentin tulee valiokunnan mielestä muodostaa sellainen kokonaisuus, jolla voidaan jäntevöittää rajat ylittävää yhteistyötä ja edistää Pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelman toteuttamista.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston maaseudun kehittämistä koskeviin linjauksiin. Asiaan voidaan ottaa tarkemmin kantaa, kun komissio on täsmentänyt esitystään siitä, miten alue- ja rakennepoliittikka osallistuisi jatkossa maaseutuelinkeinojen kehittämiseen.

Valiokunta painottaa, että Suomen tulee huolehtia riittävän EU-rahoituksen turvaamisesta, jotta EU-ohjelmia kyetään tehokkaasti toteuttamaan.

Valiokunta lausuu tarpeellisilta osin yksityiskohtaisemmin komission täsmennettyä esityksiään ja alue- ja rakennepoliittikan uudistukseen liittyvien asetusehdotusten tultua annetuiksi.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.